

Sprawozdanie z realizacji zadania

Tytuł zadania: Utrzymanie przyrodniczych efektów działań ochronnych realizowanych przez OTOP w rezerwacie przyrody Beka

Nr umowy: WFOŚ/D/569/6898/2022

Koszt kwalifikowany zadania: 122 808,70 zł

Kwota dotacji: 90 488,23 zł

Okres realizacji: 01.10.2022-30.09.2023 r.

Celem zadania było wzmocnienie funkcji ochronnych rezerwatu poprzez wsparcie działań z zakresu ochrony czynnej, tj. wypasu i koszenia, utrzymania sprawnego parku maszynowego umożliwiającego ich realizację, zwiększenia widoczności granic rezerwatu oraz kontynuacja badań i monitoringu przyrodniczego, służących rozpoznaniu znaczenia rezerwatu dla środowiska przyrodniczego regionu i badaniu odpowiedzi chronionych siedlisk na prowadzone działania.

Zaprzestanie wdrażania zadań ochronnych i reagowania na pojawiające się wyzwania dla przyrody rezerwatu Beka, w tym także ze strony silnie rozwijającej się turystyki wodnej, zwiększa ryzyko utraty efektów uzyskanych w ciągu wielu lat i zagrożenia dla przedmiotów ochrony w rezerwacie.

Cele szczegółowe wniosku:

1. uwidocznienie wschodniej granicy rezerwatu na wodzie w celu ograniczenia niekontrolowanej presji generowanej przez uprawianie sportów wodnych i turystykę wodną;
2. zwiększenie areału cennych łąk trzęślicowych poprzez prace odtworzeniowe i wdrożenie ekstensywnego użytkowania rolniczego;
3. kontynuacja ekstensywnego wypasu na słonawach z wykorzystaniem własnego stada koników polskich, rozwój stada w ramach programu hodowlanego oraz zapewnienie stada dogodnych warunków w okresie zimowym;
4. monitorowanie skutków realizowanych działań ochronnych poprzez realizację monitoringu botanicznego i ornitologicznego;
5. określenie znaczenia rejonu ujścia Redy jako miejsca przystankowego na szlaku migracyjnym ptaków siewkowych;
6. utrzymanie sprawnego parku maszynowego służącego do realizacji ochrony czynnej w rezerwacie oraz obsługi stada koników polskich.

1. Uwidocznienie wschodniej granicy rezerwatu na wodzie w celu ograniczenia niekontrolowanej presji generowanej przez uprawianie sportów wodnych i turystykę wodną

W ramach realizacji zadania zaplanowano zakup 6 pław nawigacyjnych wraz z system kotwiczącym.

Dostawca pław został wyłoniony w wyniku ogłoszenia zapytania ofertowego i został nim PRONAW Sp. z o.o. z siedzibą w Gdańsku.

Lokalizację pław na wodach zatoki określono we współpracy z Urzędem Morskim w Gdyni. W dniu 20.05.2023 r. załoga jednostki Tukana z Bazy Oznakowania Nawigacyjnego UM w Gdyni posadowiła pławy na granicy rezerwatu.

Efekt zastosowania pław jako oznakowania granicy rezerwatu był natychmiastowy. Ruch jednostek w pasie zatoki włączonym do rezerwatu istotnie się ograniczył. Aktualnie ruch jednostek pływających w tym pasie jest incydentalny.

Ponadto przed posadowieniem pław trudne było określenie przebiegu granicy rezerwatu na wodzie. Po ich wystawieniu przebieg granicy jest oczywisty. Takie oznakowanie pomaga wówczas wielu służbom, tj. straży granicznej czy straży rybackiej, w egzekwowaniu tzw. ochrony rezerwatowej.

W ramach współpracy z Urzędem Morskim w Gdyni i Regionalną Dyрекcją Ochrony Środowiska w Gdańsku przygotowane zostało porozumienie, na mocy którego wystawianie i zdejmowanie po sezonie pław zostało przekazano do zadań UM w Gdyni, zaś konserwacja pław leżeć będzie po stronie OTOP.

2. Zwiększenie areалу cennych łąk trzęślicowych poprzez prace odtworzeniowe i wdrożenie ekstensywnego użytkowania rolniczego

Stwierdzony w rezerwacie płat cennych zmiennowilgotnych łąk trzęślicowych ze związku *Molinion* jest podzielony. Jeden z jego fragmentów (na działce nr 71/2 obręb Osłonino, użyczonej przez Gminę Puck) jest aktualnie użytkowany kośnie, co gwarantuje zachowanie siedliska w dobrej kondycji. Na sąsiadującej działce nr 70/2 obręb Osłonino, należącej do prywatnego właściciela, znajduje się drugi fragment tego płatu siedliska o cechach łąki trzęślicowej. Jednak działka ta od kilku lat nie była użytkowana, przez co znaczna jej część pokryta była trzcinowiskiem oraz postępowała na niej sukcesja krzewów i drzew. W celu odwrócenia sukcesji i przywrócenia walorów tej części płatu wydzierżawiono przedmiotową działkę, a następnie usunięto drzewa i krzewy oraz przeprowadzono koszenia inicjujące. Pozwoliło to rozpoczęcie użytkowania tego fragmentu w kolejnych latach i przywracanie mu jego właściwej struktury. Ponadto przywrócenie użytkowania na tej części płatu pozwoli na zwiększenie areálu dobrze zachowanych łąk trzęślicowych i utrzymanie siedlisk cennych gatunków roślin i zwierząt, związanych z tym zbiorowiskiem.

Zadanie to rozpoczęto od wykonania koszeń inicjalnych. Koszenia te zostały wykonane na powierzchni 1,23 ha. Pozyskana biomasy została zebrana i wywieziona. Następnie przeprowadzono na powierzchni 0,81 ha prace związane z usunięciem zarośli wierzbowych oraz pojedynczych drzewek innych gatunków. Prace te zostały wykonane na początku jesieni 2022 roku. Koszty związane z tymi pracami poniesione zostały przez Dotowanego w ramach wkładu własnego.

Prace w ubiegłym roku ujawniły na przedmiotowej powierzchni obecność dawnej torfianki (miejsca wydobywania torfu) w zachodniej części działki. Wymusiło to okresowe wyłączenie tej części z użytkowania do czasu ustabilizowania się na niej szaty roślinnej, a przez to ograniczenie powierzchni objętej zabiegami.

W sezonie 2023 łąka została ponownie skoszona na powierzchni 1,37 ha.

3. Kontynuacja ekstensywnego wypasu na słonawach z wykorzystaniem własnego stada koników polskich, rozwój stada w ramach programu hodowlanego oraz zapewnienie stada dogodnych warunków w okresie zimowym

Jednym z głównych celów realizacji tego zadania było utrzymanie ekstensywnego wypasu stada koników polskich na terenie rezerwatu oraz zapewnienie im odpowiednich warunków dobrostanowych.

Okres zimowy konie spędzają na wydzierżawionej działce, zwanej kwaterą zimową. Działka ta, położona w miejscowości Ostonino, doskonale spełnia swoją rolę: jest zaciszna, z fragmentami drzewostanu. Dzięki otrzymanej dotacji opłacony został czynsz dzierżawny za tę działkę. Dotacja zapewniła też zgromadzenie zapasów siana (zakup od lokalnych rolników) oraz opłacenie rachunków za pobór wody do pojenia.

Niezwykle ważna przy takiej liczbie zwierząt jest stała kontrola stanu zdrowia i reagowanie na pojawiające się problemy. Dzięki współpracy z trzema gabinetami weterynaryjnymi oraz kowalem zapewniamy stadu najlepsze możliwe warunki, zaś dotacja umożliwiła regulowanie rachunków za ww. usługi.

W sezonie 2022 do stada tymczasowo dołączył ogier. Skutkiem tego od stycznia 2023 roku w stadzie stopniowo pojawiały się kolejne źrebięta. Okres narodzin źrebiąt był niezwykle wymagający, zwłaszcza pod względem opieki weterynaryjnej. W ramach dotacji zakupiono szereg leków, które były niezbędne dla ratowania zdrowia zarówno źrebiąt, jak i klaczy.

Ostatecznie stado koników polskich w rezerwacie Beka powiększyło się o 10 źrebiąt: 5 klaczek (Gęgawa, Kawka, Kapturka, Kraska i Netta) i 5 ogierków (Gawron, Kobuz, Kos, Kwiczół i Kaniuk).

Z zaoszczędzonych z zadania nr 2 środków, za zgodą WFOŚiGW w Gdańsku, zakupiono płyty drogowe, który zastąpiły zużyty most na jednym z rowów przebiegających przez kwatery wypasowe w rezerwacie. Umożliwi to przejazd maszyn rolniczych między sąsiadującymi kwaterami oraz swobodne przeprowadzanie wypasanych zwierząt.

4. Monitorowanie skutków realizowanych działań ochronnych poprzez realizację monitoringu botanicznego i ornitologicznego

Prowadzenie wieloletniego monitoringu pozwala na rozpoznanie odpowiedzi siedlisk i populacji na wykonywane od 1999 r. działania ochrony czynnej. Rozpoznanie tej odpowiedzi jest niezbędne do planowania dalszych działań i utrzymania efektywności czynnej ochrony. Dane zebrane w ramach monitoringu przyrodniczego stanowią także bazę merytoryczną, stanowiącą podstawę do formułowania zadań ochronnych, publikowanych w formie zarządzeń Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku, a stanowiących formalną podstawę działań ochronnych w rezerwacie.

W sezonie 2022 wszystkie zaplanowane badania w ramach monitoringu awifauny lęgowej rezerwatu oraz cennych siedlisk przyrodniczych zostały zrealizowane. Wzorem lat poprzednich zakończyły się one raportami, które są do wglądu w siedzibie Pomorskiego Biura OTOP. Zostały też przekazane do RDOŚ Gdańsku i Wójta Gminy Puck.

Badania botaniczne w ramach monitoringu botanicznego najcenniejszych siedlisk przyrodniczych prowadzone są od 2011 roku. Badania dotyczą stanu zachowania szaty roślinnej, obecności gatunków

charakterystycznych dla danego siedliska przyrodniczego i ich kondycji. Badania prowadzone są metodą zdjęć fitosocjologicznych, na poletkach badawczych wyznaczonych na 5 transektach: 2 na obszarze słonaw i po jednym na torfowisku (młace niskoturzykowej), łące trzęślicowej i szuwarze wielkoturzykowym.

Badania ornitologiczne w ramach monitoringu awifauny lęgowej prowadzone są od 2004 roku i są jednymi z najstarszych tego typu badań w Polsce.

Na podstawie obserwacji przeprowadzonych w sezonie 2022 stwierdzono, że w odróżnieniu od dwóch wcześniejszych sezonów, rok 2022 był bardzo suchym sezonem. Niewielka ilość wody obecna w rezerwacie wczesną wiosną w połączeniu z brakiem opadów i wysokimi temperaturami w kwietniu i maju spowodowały zjawisko bardzo szybkiego wysychania rozlewisk i zastoisk, a wreszcie również rowów melioracyjnych. Od połowy maja warunki panujące w rezerwacie można było określić mianem suszy.

Tak niski poziom wody miał bardzo negatywny wpływ na populacje ptaków w rezerwacie. U większości gatunków lęgowych odnotowano znaczny spadek liczebności względem lat ubiegłych. W przypadku niektórych gatunków, np. czajki, liczebność na początku sezonu nie odbiegała od standardowej, natomiast błyskawicznie pogarszające się warunki siedliskowe spowodowały szybki spadek liczby par lęgowych. Poza mniejszą niż zwykle liczebnością gatunków lęgowych, susza przyczyniła się również do znacznego spadku sukcesu lęgowego, czego przyczyną, poza brakiem dogodnych żerowisk, mogła być znacznie łatwiejsza dostępność rezerwatu dla drapieżników lądowych niż w mokrych latach.

Gatunkami które odnotowały wzrost liczebności względem lat ubiegłych, były sieweczka rzeczna i nurogęś. W przypadku sieweczki prawdopodobną przyczyną były zmiany siedliskowe, które paradoksalnie na ten gatunek wpłynęły korzystnie, odsłaniając duże połacie suchego otwartego terenu nie porośniętego roślinnością (dno wyschniętych rozlewisk). Natomiast w przypadku nurogęsi obserwujemy stałą tendencję wzrostową, co koresponduje ze wzrostem liczebności tego gatunku nad całą Zatoką Gdańską.

W wyniku prac monitoringowych przeprowadzonych na terenie rezerwatu Beka, w sezonie lęgowym 2022 roku, odnotowano gniazdowanie 10 gatunków z grupy docelowej, natomiast w roku ubiegłym było to 16 gatunków.

5. Określenie znaczenie rejonu ujścia Redy jako miejsca przystankowego na szlaku migracyjnym ptaków siewkowych.

Rejon ujścia rzeki Redy, podczas jesiennej migracji, stanowi ważne miejsce przystankowe dla ptaków z grupy siewkowców (*Charadrii*). Regularne liczenia migrujących siewkowców zakończono tu w roku 2001 i brakowało aktualnych danych o liczebności i terminach pojawów ptaków z tej grupy. W związku z tym, w ramach tego zadania podjęto się przeprowadzenia inwentaryzacji siewkowców zatrzymujących się w okresie jesiennej migracji w ujściu rzeki Redy i w pozostałej części rezerwatu Beka. Otrzymane wyniki w przyszłości mają być porównane z danymi z poprzednich lat.

Wnioski z badań w sezonie 2022 przedstawione zostały poniżej:

- 1) teren rezerwatu jest ważnym miejscem dla siewkowców w okresie jesiennej migracji. W dużej części okresu, w jakim wędrują, napotykać na wzmożoną antropopresję ze strony turystów na wybrzeżach Zatoki Gdańskiej. W rezerwacie Beka presja ta jest minimalna i ptaki te mogą uzupełniać tutaj zapasy energetyczne konieczne do kontynuowania migracji;
- 2) należy zwrócić szczególną uwagę na zachowanie piaszczystych łąch w ujściu rzeki Redy, bowiem stanowią one najważniejsze żerowisko dla siewkowców zatrzymujących się na terenie rezerwatu podczas jesiennej migracji;

- 3) ocieplenie klimatu powoduje duże zmiany w fenologii ptaków zamieszkujących strefę umiarkowaną i arktyczną. Porównując dane uzyskane w 2022 roku z tymi z lat 1986-2021 wyraźnie widać, że ich wędrówka jesienna rozpoczyna się wcześniej. Ponadto podczas ostatniej kontroli w dniu 29.11.2022 na badanym obszarze wciąż stosunkowo licznie przebywały ptaki. Monitoring liczebności przelotnych siewkowców w rezerwacie Beka powinien więc w przyszłych sezonach obejmować okres od około 20 czerwca do połowy listopada;
- 4) monitoring liczebności przelotnych siewkowców powinien być kontynuowany. Pozwoli to ocenić czy rezerwat Beka wciąż pełni ważną funkcję jako miejsce przystankowe dla siewkowców w okresie jesiennej migracji, ponieważ wyniki uzyskane w jednym sezonie mogą być niereprezentatywne.

Realizacja tego zadania stała się początkiem monitoringu i badania prowadzone są również w bieżącym sezonie, również dzięki dotacji z WFOŚiGW w Gdańsku.

6. Utrzymanie sprawnego parku maszynowego służącego do realizacji ochrony czynnej w rezerwacie oraz obsługi stada koników polskich

Realizacja czynnej ochrony siedlisk w rezerwacie poprzez wykonanie szeregu prac agrotechnicznych wymaga sprzętu sprawdzonego w trudnych warunkach rezerwatu. Po kilku latach doświadczeń OTOP zgromadził odpowiedni zestaw maszyn rolniczych pozwalających na wykonanie zaplanowanych zadań. Zestaw podstawowych maszyn pozwala na obsługę wypasu zwierząt, wykonywanie koszeń roślinności na rowach, pod pastuchami elektrycznymi oraz niedojedzonej przez zwierzęta roślinności, zapewnienie wody dla zwierząt na kwaterach (wypasowych i zimowej), bieżące naprawy infrastruktury w rezerwacie. W celu należytego zabezpieczenia sprzętu rolniczego wynajmuje plac maszynowy u jednego z rolników we wsi Osłonino.

W ramach zadania opłacony został czynsz dzierżawny za techniczny plac maszynowy. Zakupiono też materiały do naprawy i konserwacji elementów infrastruktury turystycznej i wypasowej w rezerwacie.

Biorąc powyższe pod uwagę uznać należy, że wszystkie założone cele zadania zostały z sukcesem zrealizowane.

Data: 28.09.2023 r.

Przygotował: **dr inż. Mariusz Miotke**
kierownik rezerwatu